

Eğitimde Fırsat Eşitliği Sağlanmasında Okul Liderlerinin Rolü

İlayda ARDAKOÇ¹

Özet

Bu makale; değişen ve gelişen teknolojiler ile artan etkileşim düzeyi sonucunda toplumsal yapıların daha karmaşık hâl almasının okullarda da kendini göstermeye başlaması ve öğrenci grupları arasında oluşan bu çeşitlilik sonucu bazı dezavantajlı gruplara yönelik ortaya çıkan fırsat eşitsizliği durumuna karşı okul liderlerinin neler yapabileceği konusunda fikir oluşturmayı amaçlanmaktadır. Okul liderlerinin okul içerisindeki sosyal adalet dengesini kurmak için öğretim programlarını yeniden yapılandırılması, yeni liderlik uygulamaları geliştirilmesi ve okullarındaki öğrenciler için yeni bir düzen oluşturulması gerekmektedir. Çalışmada eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması için okul liderlerinin rollerinden ve çeşitli ülkelerden okul yöneticilerinin okullarındaki öğrenciler arasında fırsat eşitliğini sağlamak için geliştirdikleri uygulamalardan bahsedilmiştir.

Anahtar kelimeler: eğitimde fırsat eşitliği, fırsat eşitliği, okul lideri, liderlik rolü, eşitlik, sosyal adalet, okul yöneticisi.

The Role of School Leaders in Providing Equal Opportunities in Education

Abstract

In this article; it is aimed to create an idea about what school leaders can do to cope with the inequality of opportunity that emerges for some disadvantaged groups as a result of the fact that social structures become more complex. We started to see this situation more in schools as a result of changing and developing technologies and increasing interaction level. School leaders need to restructure their curriculum, develop new leadership practices and create a new order for students in order to establish the balance of social justice in the their school. In this article, the role of leaders in schools to ensure equality of opportunity in education and the practices developed by school leaders from various countries to ensure equal opportunities among students in their schools were mentioned.

Keywords: equality of opportunity in education, equality of opportunity, school leadership, social justice, school administrator, leadership role

1 YL öğrencisi, İstanbul Medeniyet Üniversitesi, ilaydaa.1996@gmail.com ORCID: 0000-0002-1578-2995

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü'nden mezundur. Pedagojik formasyon eğitimini, Yıldız Teknik Üniversitesi'nde tamamlamıştır. İstanbul Medeniyet Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Eğitim Kurumları İşletmeciliği Bölümü'nde hâlen yüksek lisans eğitimine devam etmektedir.

Derleme

Review

Başvuru/Submitted
06 Eyl/Sep 2020

Kabul/Accepted
11 Eki/Oct 2020

Yayın/Published
27 Eki/Oct 2020

ISSN
2718-0808

Atıf/ Cite: Ardaçoç, İ. (2020). Eğitimde fırsat eşitliği sağlanmasında okul liderlerinin rolü. *Alanyazın*, 1 (1), 47-57. doi:http://dx.doi.org/10.22596/cresjournal.0101.47.58

İçindekiler
Table of Contents

Giriş

Eşitlik, bir bireyin etnik kökenine, dinine, cinsiyetine veya diline dayalı ayrımcılığa uğramaksızın toplumun bütün üyeleriyle aynı hakka sahip olmasıyken (Council of Europe, 2020) fırsat eşitliği, tüm bireylerin yaşama eşit haklar ve imkanlar ile başlamasını konu alır (Ayhan, 2009). Eğitimde fırsat eşitliği ise en düşük ve en yüksek performansı gösteren tüm öğrenciler arasındaki boşlukları doldurarak her öğrencinin okuldaki tüm aktivitelere katılabilesinin sağlanmasıdır (Harris ve Jones, 2019 & Ross ve Berger, 2009). Ancak yakın geçmişte hem dünyada hem Türkiye’de yaşanan sosyal, ekonomik ve politik gelişmeler sonucunda oluşan demografik çeşitlenme farklı öğrenci gruplarının akademik başarılarını doğrudan etkilemeye ve eğitim ortamlarında dengesizliğin oluşmasına neden olmaya başlamıştır.

TÜİK (2018) verilerine bakıldığında Türkiye’de; 277.436 yabancı uyruklu ve 1.614.819 tek ebeveynli hanede yaşayan çocuk bulunmaktadır. Bunun yanı sıra çalışmayan hane halkında yaşayan çocuk nüfusun toplam çocuk nüfusuna oranı %9.5, ciddi maddi yoksunluk içerisinde olan çocuk oranı %36.1, eskimiş kıyafetleri yerine yeni kıyafet alamayan çocuk oranı %10.1, ekonomik olarak konutun yeterince ısınma masrafını karşılamayan hanelerde yaşayan çocuk oranı %24, 15-17 yaş arasında ne eğitim öğretim alan ne de istihdamda yer alan çocuk nüfusunun oranı ise %11’dir. Ayrıca, MEB (2018-2019) verilerine göre 0-17 yaş arası 353.610 engelli öğrenci örgün eğitim almaktadır.

İstatistiklerde de görüldüğü gibi okul içerisinde artık tek bir dilden, ırktan, gelir seviyesinden olan öğrenciler değil; farklı dillerden, dinlerden, kültürlerden, ekonomik durumlardan aile yapılarından gelen öğrenciler bulunmaktadır (Richardson ve Sauers, 2014). Öğrencilerin geçmişleri, ihtiyaçları ve yetenekleri çeşitlendikçe eğitimde fırsat eşitliği sağlanması için öğretim programlarının yeniden yapılandırılması, okul yöneticilerin yeni liderlik uygulamaları geliştirmesi ve öğretmenlerin sınıflarındaki öğrenciler için yeni bir düzen oluşturması gerekir. Chiu ve Walker (2007), okullardaki sosyal adaletin sağlanmasının okulların yapıları, politikaları ve liderlik uygulamalarından kaynaklandığını iddia eder. Bu durum, eğitim sistemi içerisindeki her bir elemana daha fazla sorumluluğun düştüğünü göstermektedir.

Çalışmada ilk olarak okullarda fırsat eşitliğine ulaşamayan öğrenciler için okul içerisinde fırsat eşitliğine dayalı bir okul iklimi oluşturmanın öneminden ve bu iklimi oluşturmada okul liderinin rolünden bahsedilecektir. Okulları kişilere beceriler kazandıran bir üretim kurumu olarak düşündüğümüzde

(Tabak, 2019) okul içerisinde eğitimde fırsat eşitliğine dayalı bir okul iklimi oluşturmak, ileriki yıllarda toplum yapısındaki iyileşmelerin anahtarı olacaktır. Okul liderlerinin ise okullarda bu iklimi oluşturma da kilit bir rol üstlendiği bilinmektedir (Harris & Jones, 2019; Ross & Berger, 2009; Saiti, 2006). Bu nedenle son bölümde çeşitli ülkelerden okul liderlerinin okul içerisindeki eşitliği arttırmada kullandıkları yöntemler ve uygulamalar hakkında örnekler verilerek ülkemizde de okul liderinin fırsat eşitliği uygulamalarının okullarında hayata geçirmesine katkı sağlamak amaçlanmaktadır.

Okulları kişilere beceriler kazandıran bir üretim kurumu olarak düşündüğümüzde okul içerisinde eğitimde fırsat eşitliğine dayalı bir okul iklimi oluşturmak, ileriki yıllarda toplum yapısındaki iyileşmelerin anahtarı olacaktır.

Fırsat Eşitliğine Dayalı Okul İklimi Oluşturma ve İklimin Oluşturulmasında Okul Liderinin Rolü

Ülkemizde son yıllarda yaşanan sosyal, politik ve ekonomik olaylar sonucunda öğrenci çeşitliliğinin ve ihtiyaçlarının artması, eğitimde fırsat eşitliği olgusunu ön plana çıkarsa da, okul liderlerinin bu konuda yaptıkları uygulamalar ile ilgili elimizde pek bilgi bulunmamaktadır. Ancak bildiğimiz bir gerçek vardır ki sosyal adalet sorunları, eğitim ortamlarındaki bağlamsal değişimler nedeniyle gün geçtikçe daha karmaşık hâl almaktadır ve öğrenci grupları arasında boşluklar oluşmaktadır.

Oysa Harris ve Jones (2019), eğitimde fırsat eşitsizliği yaşayan öğrencilerin okul iklimine dahil edilmesi ve onları okulun içerisinde oluşan aile ortamının değerli birer üyesi olarak hissettirilmesinin onların hayatlarını dönüştürmede olumlu bir etkisi olduğunu söyler. Öğrencilerin maddi veya manevi değerlerine duyulan saygı öğrencinin akademik performansının gelişmesine katkıda bulunur ve öğrencilerin sosyal ilişkilerindeki eşitlik kavramını güçlendirir (Shah, 2006). Sosyal ilişkilerdeki eşitlik kavramının güçlendirilmesiyle öğrencilerin okul içerisindeki tüm aktivitelere katılabilmelerini sağlanarak kültürel boşluklar da doldurulabilir (Szeto ve Cheng, 2018).

Eğitimde fırsat eşitliği ve sosyal adalet olgusunun okul içerisinde oluşturulması, öğrencilerin eğitimsel becerilerinin yanı sıra sosyal becerileri kazanmasını da sağlar. Eğitim ortamlarının daha demokratik olması sağlanabilir ve öğrencilerin insanlar arasındaki farklılıklara saygı duyan bireyler olarak yaşama bilincine erişmesi sağlanabilir (Gürgen, 2017). Zaman içerisinde insan haklarına duyarlı, adil ve demokratik bir toplum yapısı oluşur ve sosyal entegrasyonun sağlanmasının sayesinde ekonominin de olumlu yönde gelişmesi beklenir (Watson, 2017).

OECD 2018'de yayımladığı raporda eğitim sistemlerindeki en etkileyici sonucun okul içerisindeki tüm öğrencilerin öğretimden aynı seviyede faydalanması sonucunda elde edileceğini ve öğretimde eşitliğin sağlanmasının sadece bir sosyal adalet zorunluluğu olmadığını aynı zamanda kaynakları daha verimli kullanmanın, ekonomik büyümeyi beslemenin, sosyal uyumu teşvik eden bir bilgi ve beceri ortamı kurmanın bir yolu olduğunu söyler. Ayrıca gereksinimleri en yüksek olan öğrencilere nasıl davrandığımızın toplum içerisinde kim olduğumuzu gösterdiğini belirtir (OECD, 2018).

Okul liderlerinin rolleri ile okullardaki fırsat eşitliğinin ve sosyal adaletin sağlanması arasında anlamlı bağlantılar bulunduğu bilinmektedir. Ross ve Berger (2009) okul liderinin eşitlik uygulamalarının kilit temsilcisi olduğunu, dönüşümcü liderliği benimsemiş liderlerin bulunduğu okullarda eşitlik algısının tüm personel tarafından benimsendiğini ve okul liderinin oluşturduğu bu iklimin başarıyı dolaylı olarak etkilediğini belirtir. Saiti (2006)'ye göre hem müdürler hem öğretmenler buldukları toplumun önemli gördüğü davranışların, inançların ve değerlerin taşıyıcıları olmalarına rağmen hem müdürlerin hem öğretmenlerin destekleyici ve olumlu tavırları ile eğitimde fırsat eşitsizliği yaşayan öğrencileri diğer öğrencilerden ayırmak imkânsız hale gelir. Harris ve Jones (2019) ise kültürel uyum ve karşılıklı güven içeren topluluklar kurmanın eşitsizlikle savaşan okul lideri için büyük bir görev olduğunu belirtir.

Öğrenci topluluklarındaki çeşitliliğin ve öğrenci ihtiyaçlarının artması, okul liderlerini sosyal adalet dengesini sağlamak için yeni öğretim teknikleri ve liderlik uygulamaları bulmasını gerektirmektedir. Çünkü Szeto ve Cheng (2018)'e göre geleneksel tekniklerden ve deneyimlerden gelen uygulamalar, bu çocukların eşit eğitim seviyesine ulaşmaları için yetersiz kaldığını belirtir. Okul liderinin eğitimde fırsat eşitsizliğine uğrayan bu öğrencilerin önündeki öğrenme ve gelişme yönündeki bariyerleri kaldırmaları ve liderlik uygulamalarının öğrencilerin gereksinimlerini karşılayacak şekilde yeniden şekillendirmeleri gerekir. Liderlik uygulamalarını şekillendirme esnasında bağlamsal liderlik özellikleri göstererek okulun bulunduğu çevreye göre kullanacağı yöntem ve uygulamaları mikro ve makro seviyede düzenlenmelidir. Okul liderleri öğrencilerin ve çevrenin ihtiyaçlarına göre okul temelli yönetim politikalarından yararlanmalıdırlar.

Öğrenci topluluklarındaki çeşitliliğin ve öğrenci ihtiyaçlarının artması, okul liderlerini sosyal adalet dengesini sağlamak için yeni öğretim teknikleri ve liderlik uygulamaları bulmasını gerektirmektedir.

Okullardaki Fırsat Eşitliğini Arttırmak için Kullanılan Yöntem ve Uygulamalar

Okul liderinin okul içerisinde fırsat eşitliğine dayalı bir iklim oluşturmada büyük bir rol oynadığı bilinmektedir. Ancak bu iklimi okul içerisinde oluşturmak, okul lideri için de kolay bir görev değildir. Çeşitli ülkelerdeki okul liderlerinin okullarında fırsat eşitliğine dayalı bir iklim oluşturmak için kullandıkları yöntemler ve uygulamalar bulunmakla beraber araştırmacıların okullarında fırsat eşitliğine dayalı okul iklimi oluşturmak isteyen liderler için önerilen bazı yöntem ve uygulamalar da bulunmaktadır. Aşağıda bu yöntem ve uygulamalardan bahsedilecektir.

Szeto ve Cheng (2018) araştırmasında Hong Kong'taki okul liderlerini gözlemlemiştir. Bu araştırmada okul lideri Cherry, azınlık öğrencilerin farklı öğrenme ihtiyaçlarına hizmet etmiş ve standartlaştırılmış müfredatın bütün öğrencilerin tüm öğrenim ihtiyaçlarının karşılanması şeklinde düzenlenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bunun için yenilikçi, okul tabanlı ve esnek bir öğretim politikası benimsemiş ve okuldaki diğer öğretim paydaşlarına güvenmiştir. Öğretmenlerin kapsayıcı eğitim sistemi uygulamalarını kullanmaları; eğitimde fırsat eşitliği konusunda karşılarına çıkan engelleri ortadan kaldırarak onları çok kültürlü eğitimle alakalı etkinlikler geliştirmelerine olanak sağlamıştır. Ayrıca okul lideri Cherry, veliler ile de iş birliği yapmıştır. Ebeveyn eğitimlerini yürütmüş ve hem ebeveynlerin hem çocukların Çince'yi evde de öğrenebilmeleri için teknolojiyi kullanmıştır. Ayrıca kültürel farklılıklara ve din farklılarına saygı duyulması için veliler için eğitici etkinlikler düzenlemiştir. Sonuç olarak, ele alınan okul sadece eğitim ve kültür merkezi değil aynı zamanda bölgeyi temsil eden bir sosyal yaşam merkezi olmuştur.

Richardson ve Sauers (2014) Hindistan'da yaptıkları çalışmada beş farklı okul incelemiştir. Okul liderlerinden biri okulundaki 450 öğrencinin 200'ünün engelli, 100 tanesinin ise ciddi maddi yoksunluk altında olduğunu belirtmiştir. Okul lideri, okulundaki her öğrencinin eğitime katılabilmesi için kapsayıcı eğitime odaklandığını söylemiştir. Bir diğer okul lideri ise, okula öğrencileri kabul ederken ailelerin gelir düzeylerine ve öğrencilerin akademik düzeylerine dikkat ettiğini ve okul içerisindeki cinsiyet dağılımını da kontrol altında tutmaya çalıştığını belirtmiştir. Bu öğrencilerin farkına varılabilmesi için kavram temelli

müfredat uyguladıklarını; kimlik, birlik, iş birliği, değişim, sistem, barış, yaratıcılık, göç, özgürlük gibi kavramların tüm müfredat boyunca etkin bir şekilde kullanıldığını söylemiştir. Öğrencilere, dünyada nasıl bir insan olmak istedikleri ve fark yaratmak için büyümelerinin gerekmediği algısının öğretildiğini belirtmiştir.

Mahieu ve Clycq'nin (2006) araştırmasından öğrendiğimize göre, Belçika eğitim sistemi içerisinde eğitimde fırsat eşitsizliğine uğrayan çocukları tespit etmek için belirli kriterler vardır. Bu kriterler sayesinde eğitimde fırsat eşitsizliğine uğrayan öğrenci sayısı net olarak bilinmektedir. Okul yöneticileri ve öğretmenler bu sayılara göre öğrencilerin bulunduğu ortamları ihtiyaçlarına göre şekillendirebilmektedir. Her sınıfta aynı sayıda fırsat eşitsizliğine uğrayan çocuk olmadığı için her öğretmen bu konuda yardıma ihtiyaç duymamakta ve bu yardımın sağlanması veya sağlanmaması için de okul lideri ve öğretmenin iletişim halinde olması gerekmektedir. Okul içerisinde bulunan mülteci öğrenci sayısı ve çeşitliliğine göre yabancı öğretmenlerin görev alması sağlanmakta ve bu öğretmenler, okul personeli ve yabancı öğrenciler arasında önemli bir köprü görevi görmektedir. Mahieu ve Clycq'nin (2006) yaptığı çalışmada okul liderinin belirttiğine göre, herhangi bir eğitimde fırsat eşitsizliğine uğrayan çocuğun velisi çocuğunu hangi okula yazdırmak istiyorsa yazdırabilir. Eğer okulun kapasitesi doluyorsa ve öğrencinin başka okula gitmesi gerekiyorsa çocuk için dört gün içinde uygun okul bulunur ve bu süreçte okul lideri veliyi yönlendirir. Ayrıca aynı çalışmada, Belçikalı başka bir okul lideri ailelerin kültürleri ile ilgili geleneksel bilgiler edinmek için özel ev ziyaretleri yaptığını ve okulla alakalı konuları mülteci aileler ile tartıştığını belirtmiştir. Mülteci anneler için dil kursu kurduğunu ve onları da çocuklarının eğitimine dahil ettiğini söylemiştir. Ayrıca Belçika'da eğitimde fırsat eşitliğine ulaşamayan öğrencilerin bulunduğu okullara finansal destek sağlanmaktadır.

Harris ve Jones da (2019) Belçikalı okul liderinin velilerle yaptığı iş birliğini destekler nitelikteki çalışmasında, okuldaki fırsat eşitliğini yönetmek için ailelerle okul içinde ve dışında güvenli ve olumlu ilişkiler kurup onları çocukların eğitim hayatına dâhil etmek gerektiğini belirtmişlerdir.

Shah (2006) İngiltere'deki çok milletli okulları ve buradaki Müslüman öğrencilerin durumunu incelemiştir. Müslüman kız öğrencilerin eğitime ulaşma çabasının, cinsiyet eşitsizliği yüzünden görev yapamayan kadın liderlerin çabasından bile daha fazla olduğunu belirtmiştir. Shah (2006) çalışmasında İngiltere'de okulunda Müslüman öğrencilerin bulunduğu okul lideri için şu uygulama ve yöntemleri önermiştir:

- Okul içerisinde öğrencilerle yakın bağlantılar kurulmalı ve bu yakın bağlantılar okul dışına taşınarak topluluk ağları oluşturulmalıdır.
- Aile değerleri gibi kültürel kavramlara toleranslı davranılmalı ve anlayışla yaklaşmalıdır.
- Öğrencilere kariyer yolları önerilmeli ve bu kariyer yolları için destek sağlanmalıdır.
- Etnik ve azınlık öğrencileri için öğretmenler istihdam edilmelidir.
- Okulun tüm üyeleri için rol model olunmalıdır.

Ross ve Berger (2009) ise okul liderlerinin okullarında fırsat eşitliğini arttırabilmek için şu yöntem ve uygulamaları kullanabileceklerini belirtmiştir:

- Çalışanlar çeşitlilik, eşitlik ve sosyal adalet konularında konuşmak için cesaretlendirebilir. Azınlık gruplarının durumlarını ve inançlarının anlatıldığı öykülerin okunduğunu kitap kulüpleri kurarak çalışanların ve ebeveynlerin bu konu hakkında konuşmasını sağlayabilir.

- Okul personeli tarafından eşitlik inancının benimsenmesi için rol model olunmalıdır. Müdürlerin eşitlikle ilgili tutumları, öğretmenlerin inanç ve uygulamalarının yanı sıra okul politikalarını da etkiler. Örneğin, özel eğitime kapsayıcı bir eğitim algısı ile yaklaşan okul müdürleri; özel öğrencilerin tüm eğitimsel ve sosyal aktivitelerine katılmasını sağlar, özel öğrencilerin ayrı tutulmasındansa normal sınıflara alınmasını tercih eder; tüm öğrencilerin başarıyı yakalayabileceklerine inanır; eğitimde fırsat eşitsizliğine uğrayan öğrencilerin okul standartlarını yakalamasını sağlamak için köprü kurar; özel eğitim öğretmenlerinin bireysel çalışmalar yapmaları yerine, sınıf öğretmenleriyle ortaklaşa çalıştığı özel bir eğitim modelini desteklemektedir. (Cook, Gerber ve Semmel, 1999; Praisner, 2003).

- Personellere ve ebeveynlere entelektüel destek sağlanarak eşitlik konusu ile alakalı yanlış bilgileri düzeltilebilir.

- Güvenli ve destekleyici bir okul ortamı oluşturabilir. Müdürler, cinsel kimliği farklı olan öğrenciler için destek ağları oluşturabilir ve öğrencilerin cinsel kimlik konularını keşfetmeleri için okulda "güvenli alanlar" kurabilirler (Mayberry, 2006). Okul liderlerini zorlayacak asıl görev; tüm öğrencilerin okul faaliyetlere katılmaktan memnuniyet duydukları gerçek anlamda kabul edici bir okul iklimi oluşturmak için yasal uygunluğun ötesine geçen projeler geliştirmektir.

- Öğretmenler, öğrencilere ihtiyaç duydukları desteği sağlamaları konusunda okul liderlerinden destek alabilir. Okul liderleri sınıf öğretmenleri, özel eğitim öğretmenleri ve konunun uzmanları ile ağlar oluşturarak ve yardımcı teknoloji kaynakları kullanarak paydaşların beraber çalışmasını sağlayabilirler.

- Bütün öğrencilerin tüm alanlara uyum sağlayabilmesinin önünü açılabilir. Okul liderleri öğrencilerin kültürel ve teknolojik gelişimlere uyum sağlayabilme olanaklarına göre okul kaynaklarını bu amaca hizmet etmek için kullanabilirler.

- Özel eğitim konusundaki ön yargıların farkında olunmalıdır. Okul liderinin görüşleri, öğretmenlerin özel eğitim konusundaki düşüncelerinin şekillenmesini sağlayabilir.

- Araştırma tabanlı oluşturulan müfredat programlarını desteklenebilir. Okul liderleri, öğretmenleri eğitimde fırsat eşitliğini sağlamaya yönelik araştırmaya teşvik

edebilirler ve öğretmenlerin buldukları uygulamaları öncelik sırasına koymasına yardımcı olabilirler.

- Öğrenciler arasındaki seviye farklarının azaltmak için yapılan çalışmaları aktif şekilde izlenebilir.
- Tüm öğrencilerin başarılarını kutlanmalıdır. Özellikle düşük seviyedeki öğrencilerin başarılarını kutlayarak onların özgüven kazanmasını sağlanabilir.
- Farklı öğrenci grupları için ölçme değerlendirme uygulamalarının güvenilirliğini artırılabilir.
- Materyal kullanımında kültürel, dilsel ve toplumsal cinsiyet önyargılarından kaçınılmalıdır. Bir önyargının belirli bir grubu nasıl etkileyebileceği konusunda personel bilgilendirilmelidir.
- Ebeveynlerin ve diğer paydaşların uzmanlıklarına göre gerektiğinde onlardan yardım istenebilir.

Sonuç ve Öneriler

Okul liderleri okul içerisinde fırsat eşitliğine dayalı bir iklim oluşturmada kilit bir rol üstlenmektedirler. Okul lideri, okul üyelerine destek sağlayarak okul içerisinde fırsat eşitliğine dayalı bir iklim oluşturabilmekte ve öğrencilerin eğitime katılması önündeki engelleri kaldırabilmektedir.

Türkiye’de yakın geçmişte yaşanan sosyal ve ekonomik gelişmeler sonucunda toplum yapısının daha fazla heterojenleştiğini düşündüğümüzde; okullardaki demografik yapının da çeşitlendiğini ve okul liderlerinin öğrenciler ile ilgili eşitlik sorunlarını anlamalarına yönelik giderek artan bir ihtiyacın söz konusu hale geldiği söylenebilir (Fuller, 2018). Ancak bu konuda Türkiye’de okul liderlerinin uyguladıkları yöntem ve çalışmalarla alakalı yeterince araştırma bulunmamaktadır.

Sosyal, politik, ekonomik gelişmelerin doğurduğu artan ihtiyacın sonucunda Türkiye’de okul liderinin eğitimde fırsat eşitliğini sağlamadaki rollerinin belirlenmesi için daha fazla araştırmaya

Okul lideri, okul üyelerine destek sağlayarak okul içerisinde fırsat eşitliğine dayalı bir iklim oluşturabilmekte ve öğrencilerin eğitime katılması önündeki engelleri kaldırabilmektedir.

ihtiyaç vardır. Yapılan araştırmalar ile okul liderlerinin bu rolü ön plana çıkarılabileceği düşünülmektedir. Okul liderliğinin eğitimde fırsat eşitliğini sağlama rolünün ön plana çıkarılmasının ardından ise okul lideri olmak için tüm öğrencilerin eğitiminde etkili rol oynayabilecek okul liderlerinin seçilmesine yönelik uygulamalar hayata geçirilebilir. Watson (2017), New York devlet okullarında okul lideri olarak çalışmak isteyen eğitimcilerin School Building Leader (SBL) değerlendirmesini geçtikten sonra 2014 yılından itibaren Educating All Students Test (EAS) sınavını da geçmeleri gerektiğini belirtmiştir. Türkiye’de de okul lideri seçimi için oluşturulan sınav ve mülakat aşamasında okul liderinin özelliklerini bu yönde ölçen kriterlerin ön plana alınması önerilmektedir.

Türkiye’de okul liderleri ve öğretmenler tarafından genellikle eğitimde fırsat eşitsizliğine uğrayan öğrenciler ekonomik gelir seviyesi düşük ailelerde büyüyen, başka bir ülkeden sığınmacı olarak gelmiş, akademik performansı düşük, sınıfa adapte olamayan çocuklar olarak algılanmaktadır. Ancak Belçika eğitim sisteminde eğitimde fırsat eşitsizliğine uğrayan çocukları belirlemek için oluşturulan belirli kriterler gibi sistematik bir yapının olmadığı bilinmektedir. Gerekli kriterlerin sistematik bir şekilde oluşturulmasının hem okul liderleri hem de öğretmenler için faydalı olacağı düşünülmektedir. Bu sayede Milli Eğitim Bakanlığı hangi okulda, ne seviyede eğitimde fırsat eşitsizliğine uğrayan öğrenci olduğunu belirleyebilir ve okullara bu sayıya uygun şekilde finansal yardım sağlayabilir. Okul liderleri okullarındaki, öğretmenler sınıflarındaki eğitimde fırsat eşitsizliğine uğrayan öğrencilerin sayısını bilerek buna göre fırsat eşitliğinin sağlanması için öğrencilerin bu yoksunluklarını azaltmaya yönelik çalışmalar yapabilir.

Okullarında eğitimde fırsat eşitsizliğine uğrayan öğrencilerin belirlenecek kriterlere göre fazla olduğunu bilen liderler, bölgenin ve okulun bağlamsal özelliklerine göre esnek tabanlı müfredat programı belirleyerek öncelikleri öğrencilerin ihtiyaçlarına göre belirleyebilir. Bu kapsamda MEB tarafından okul liderlerine kapsayıcı eğitimi içeren ders programı tasarlama konusunda eğitimler verilebilir. Eğitimleri alan ve okullarındaki eğitimde fırsat eşitsizliğine uğrayan öğrencilerin sayısına göre okul liderlerine esnek tabanlı müfredat programı tasarlama hakkı verilebilir.

Okul lideri toplum için rol model olarak, personeli ve velileri azınlık gruplarına karşı olan ön yargılardan uzaklaştırmak için gruplar oluşturarak onlar için sosyal destek sağlayabilir. Veliler ve personelleri içeren okuma grupları kurulabilir, okuma gruplarında azınlık gruplarına

karşı duyulan ön yargıyı konu alan metinler okunmasını sağlayıp okumalardan sonra toplu değerlendirmeler yapılabilir. Topluluk ağlarını geliştirerek konunun uzmanları okullara davet ederek hem velilerin ve personellerin hem de öğrencilerin bilinçlenebileceği konferanslar düzenlenebilir.

Okul lideri tarafından okul içerisinde eğitimde fırsat eşitliğine dayalı bir iklim oluşturmak zor bir görevdir. Tüm bu önerilerin uygulanabilmesi için okul liderinin yardıma ihtiyacı vardır. Bu açıdan okul lideri; okul içerisindeki öğretmenlere ve personellere güvenmelidir. Velilerle iş birliği yapmaktan çekinmemelidir. Sistem ve ortam konusunda destek almalıdır. Uygulamaya geçeceği tüm aşamalarda, eğitimde fırsat eşitsizliğine uğrayan öğrencilerin öğretmenleri ile fikir alışverişinde bulunmalı ve zor da olsa öğrencinin velisi ile iletişim halinde olarak onun da öğrencinin eğitim hayatına dahil olmasını sağlamalıdır.

Kaynakça/References

- Chiu, M.M. & Walker A. (2007). Leadership for social justice in Hong Kong schools: addressing mechanisms of inequality. *Journal of Educational Administration*, 45(6), 724-739
- Cook B.G, Gerber M.M & Semmel M.I (1999). Attitudes of principals and special education teachers toward the inclusion of students with mild disabilities: Critical differences of opinion. *Remedial and Special Education*, 20(4).
- Council of Europe. (2020). Eşitlik. [https://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2019_09/30102730_meb_istatistikleri_organ_egitim_2018_2019.pdf](https://www.coe.int/tr/web/impact-convention-human-rights/equality#:~:text=Avrupa%20%C4%B0nsan%20Haklar%C4%B1%20S%C3%B6zle%C5%9Fmesi%20insanlar%C4%B1,ayr%C4%B1mc%C4%B1l%C4%B1k%20ma%C4%9Fdurlar%C4%B1n%C4%B1n%20adalet%20kavuu%C5%9Fmas%C4%B1n%C4%B1%20sa%C4%9Flam%C4%B1C5%9Ft%C4%B1r.adresinden 17.10.2020 tarihinde erişilmiştir.</p>
<p>Fuller, K. (2018). New lands, new languages: Navigating intersectionality in school leadership. <i>Front. Educ</i>, 25(3), 1-12.</p>
<p>Gürgen, B. (2017). <i>Okullarda sosyal adalet algısının incelenmesi</i>. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Osmangazi Üniversitesi, Eskişehir).</p>
<p>Harris, A. ve Jones M. (2019). Leading for equity. <i>School Leadership & Management</i>, 39(5), 391-393.</p>
<p>Mahieu, P. ve Clycq N. (2007). School leadership and equity: the case of Antwerp / a report on good practices in three primary schools. <i>School Leadership and Management</i>, 27(1), 35-49.</p>
<p>Mayberry, M. (2006). School reform efforts for lesbian, gay, bisexual, and transgendered students. <i>The Clearing House</i>, 79(6), 262/265.</p>
<p>Milli Eğitim Bakanlığı. (2019). <i>Milli Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2018/19</i>. Ankara: Resmî İstatistik Programı. <a href=) adresinden erişilmiştir.
- OECD. 2018. *Equity in Education: Breaking Down Barriers to Social Mobility*. Paris: OECD.
- Praisner, C.L. (2003). Attitudes of elementary school principals toward the inclusion of students with disabilities. *Exceptional Children*, 69, 135-145.
- Richardson, J.W. & Sauers N.J. (2014). Social justice in India: Perspectives from school leaders in diverse contexts. *Management in Education*, 28(3), 106-109
- Ross, J.A & Berger M.J (2009). Equity and leadership: Research- based strategies for school leaders. *School Leadership and Management*, 29(5), 463-476.
- Saiti, A. (2007). School leadership and educational equality: analysis of Greek secondary school data. *School Leadership and Management*, 27(1), 65-78.
- Shah, S. (2006). Leading multiethnic schools: A new understanding of Muslim youth identity. *Educational Management Administration & Leadership*, 34(2), 215-237.

- Szeto, E. & Cheng, A.Y.N. (2018). How do principals practise leadership for social justice in diverse school settings? A Hong Kong case study. *Journal of Educational Administration*, 56(1), 50-68
- Tabak, H. (2019). Türk Eğitim Sisteminde Eğitimde Fırsat Eşitliğine Kuramsal Bakış: Roller ve Sorumluluklar. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 17(2), 370-393.
- TÜİK (2018). Ne eğitimde ne de istihdamda olan 15-17 yaş gurubundaki çocuk nüfusunun oranı. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=202&locale=tr> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (2018). Çalışanı olmayan hane halklarında yaşayan çocuk nüfusunun toplam çocuk nüfusuna oranı (0-17 Yaş). <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=202&locale=tr> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (2018). Tek ebeveynli hanede yaşayan çocuk sayısı. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=206&locale=tr> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (2018). Yabancı uyruklu çocuk nüfus. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=206&locale=tr> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (2018). Ciddi maddi yoksunluk içinde olan çocukların oranı. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=203&locale=tr> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (2018). Eskimiş giysilerinin yerine yeni giysi alabilen çocukların oranları. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=203&locale=tr> adresinden erişilmiştir.
- TÜİK (2018). Ekonomik olarak konutun yeterince ısınma masrafını karşılayabilen hanelerde yaşayan çocuk oranı. <https://biruni.tuik.gov.tr/medas/?kn=205&locale=tr> adresinden erişilmiştir.

